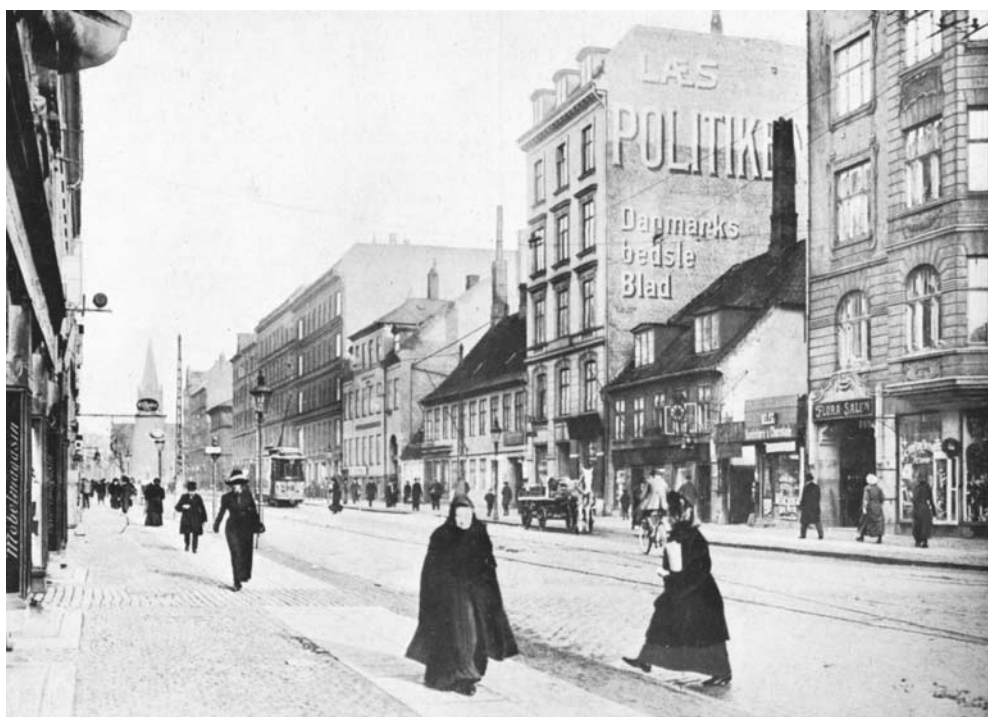

ÅRSSKRIFT

2003

NØRREBRO
LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV

Udgivet af Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv

Nr. 17, februar 2004

Adresse: Biblioteket Blågården,
Blågårds Plads 5,
2200 København N.

Telefon: 35 37 82 00

Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv kan træffes den første lørdag i måneden på biblioteket mellem kl. 11-13, eller efter aftale. I øvrigt kan man henvende sig i bibliotekets åbningstider:

Mandag - torsdag	kl. 10-19
Fredag	13-17
Lørdag 1.4-30.9	10-14
Lørdag 1.10-31.3	11-15

Bestyrelse:

Formand:	Karsten Skytte Jensen	tlf. 35 83 82 27
Næstformand:	Søren Federspiel	33 13 57 28
Kasserer:	Ingrid Bøvith	35 83 82 27
Medlem:	Bjarne Madsen	38 34 89 88 / 40 15 83 57
-	John Dickov	36 96 63 92 / 40 83 71 08

E-mail: info@noerrebrolokalhistorie.dk

Hjemmeside: www.noerrebrolokalhistorie.dk

Forsidebilledet:

Fælledvej 1913 set fra Nørrebrogade med den typiske uensartede forstadsbebyggelse.

(København Før og Nu).

Årsberetning 2003

Af Karsten Skytte Jensen

Foreningen

På generalforsamlingen den 26. februar 2003 blev Bjarne Madsen og John Dickov genvalgt til bestyrelsen. Det samme var tilfældet med vores revisor Else Roos og revisorsuppleanten Lis Melander. Be-styrelsen har i årets løb afholdt i alt 7 møder. Bestyrelsens arbejde har først og fremmest været koncentreret om aktiviteter og arrangementer.

Der har været en lille stigning i medlemstallet. Pr. 1. januar 2004 havde vi 107 medlemmer, heraf 16 forenings- og in-stitutionsmedlemsskaber.

Medlemsarrangementer

Den 10. april holdt Søren Federspiel et foredrag om Nørrebros udvikling som arbejderkvarter fra 1870 til i dag. Foredraget var et led i en række café-møder arrangeret af Biblioteket Blågården.

Den 20. maj var vi på en rundvisning i Telefonhuset på Borups Allé. Vores gui-de, Michael Darre, fortalte først om telefoniens mysterier, på en måde så alle kunne være med. Derefter blev vi vist rundt i husets forskellige tekniske afdelinger, hvor vi bl.a. så kabelkælderer og krydsfeltet, en telefoncentral samt over-

vågningscentret for Kabel-TV. Vi sluttede med en tur op i det 100 meter høje tårn, hvorfra vi kunne nyde den flotte udsigt over byen. Alt i alt en vellykket tur.

Det planlagte besøg i Frimurerlogen på Blegdamsvej kunne desværre ikke gennemføres. Interessen for at se huset er så stor, at man ikke kunne imødekomme vores ønske om en rundvisning. Interesserede havde dog mulighed for at se huset på egen hånd på Kultur-natten den 10. oktober.

Den 25. oktober havde vores forening 20 års jubilæum og dette blev behørigt fejret lørdag den 8. november i Medborgerhuset Blågården med en reception for medlemmer og venner.

Aktiviteter

Den 23.-24. august deltog vi i lighed med tidligere år i de Kulturelle Markedsdage i Nørrebro-parken. Vi præsenterede her en ny plancheudstilling med billeder fra det forsvundne Nørrebro. Vores bod var velbesøgt og salget af Nørrebro-bøger, plakater og postkort gik godt. Desuden blev der afholdt en lille konkurrence, hvor det gjaldt om at genkende detaljer

fra de lokale omgivelser på Nørrebro. Præmierne var lokalhistoriske bøger og postkort.

Den 24. oktober holdt Karsten Skytte Jensen et lysbilledforedrag om Nørrebros historie i Fredagsklubben i Stefanskirken.

Efter at vi er kommet på nettet har vi modtaget et stigende antal henvendelser, mest fra folk der søger oplysninger eller billeder fra en bestemt gade eller ejendom. Mange spørgsmål kan besvares direkte pr. mail eller telefon, enkelte ting kræver mere efterforskning eller at folk kommer og besøger os i arkivet.

Både ved foreningens jubilæumsreception samt i årets løb har vi fået mange nye arkivalier, bl.a. billeder og erindringer. Alle afleveringer siger vi tak for. Vi vil gerne opfordre vore medlemmer til at gå deres gemmer grundigt igennem for måske at finde ting og sager, som kan øge arkivets samlinger. Vi er også interesserede i at låne billeder fra Nørrebro, både gamle og nyere, som vi så kan indscanne

på computeren.

På initiativ af SLAK - Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger og arkiver i Københavns kommune - er der ved at blive udarbejdet en database til brug for digital registrering. Thomas Bøvith fra vores forening deltager i en følgegruppe, der har til formål at indarbejde arkivernes ønsker til databasen. Når databasen er klar, kan vi begynde på den digitale registrering af vores billedsamling.

Vi har anskaffet en printer, der kan udskrive i fotokvalitet. Efterhånden som vi får indscannet vores billeder, vil vi forholdsvis billigt kunne levere kopier af disse. Dette vil komme vores brugere til gode, der i dag enten må nøjes med almindelige fotokopier eller de langt dyrere affotograferinger via et negativ.

I samarbejde med Lokalavisen for Nørrebro og Nordvest har vi genoptaget serien, hvor avisen bringer billeder fra arkivet med en kort ledsagende tekst. Vi mener det er en god måde at gøre opmærksom på foreningen og vise et udsnit af de mange billeder vi har i arkivet.

Husk at besøge foreningens hjemmeside på:

www.noerrebrolokalhistorie.dk

Sejladsen på Søerne

Af Sven Røgind

Nedenstående artikel fortæller om den sejlads på Søerne, der fra 1890'erne til op mod første verdenskrig nød stor popularitet, men som desværre til stadighed måtte kæmpe med økonomisk modgang.

Artiklen, der velvilligt er stillet til vores rådighed af Sven Røginds svigerdatter, Litten Røgind, har tidligere været offentliggjort som kronik i Berlingske Tidende den 21. april 1963.

Arrangørerne af den internationale bådudstilling i Forum demonstrerer i disse dage på Peblingesøen, hvad de udstillede fartøjer duer til, når de kommer i deres rette element, og det skulle igen kunne bevirke, at en eller anden privatmand eller en eller anden forening satte sig for at genoplive den sejlads på Søerne, som fandt sted i en næsten 25-årig periode fra midten af halvfemserne, og som i så høj grad bidrog til at skabe liv på Søerne. Det har der ikke været meget af de senere år, selv om det har hjulpet lidt, at de fikse små optimistjoller viser deres kulørte sejl på Peblingesøen i eftermiddagstimerne.

Nu skal eventuelt interesserede ikke gøre sig ulejlighed ud fra rent forretningsmæssige motiver, for den gamle båd fart på Søerne var ingenlunde så lukrativ, at det alene opfordrer til efterligning. I det angivne tidsrum afløste det ene foretagende det andet, og kun undtagelsesvis opnåedes der, så vidt det kan ses, driftsoverskud.

Det var ikke alene det danske klimas skyld, selv om kolde og våde sommerdage heller ikke dengang var et ukendt begreb. De mænd, der etablerede sejladsen, lededes af ærgerrige planer om at oprette en ny trafikforbindelse i konkurrence med tidens hestesporvogne. På betydelig lettere måde skulle man kunne komme fra Østerbro til kvarteret omkring Gyldenløvesgade, hvor banegårdene lå. Det forudsatte imidlertid, at bådene afgik regelmæssigt med forholdsvis korte tidsintervaller dagen igennem, og det nødvendiggjorde anskaffelsen af en ret stor flåde og ansættelsen af en ret stor funktionærstab for slet ikke at tale om, at der måtte opføres anlægsbroer på rutens strategisk vigtige punkter, da man dog ikke kunne basere driften alene på den gennemgående trafik fra endepunkt til endepunkt.

De første henvendelser om tilladelse til at besejle Søerne kom fra fhv. købmand E.M. Olesen, der tilsyneladende havde

En sejltur fra Nørre Søgade ved Gyldenløvesgade til Østerbrogade kostede 5 øre og bådene afgik hvert 12. minut. Rutebåden ses her ved afgangen fra Nørre Søgade. (Postkortfoto ca. år 1900).

hentet sin inspiration i Hamborg, hvor han havde set på trafik på Alsteren. Han meldte sig i april 1892, fik afslag i samme måned (magistraten må have arbejdet hurtigt dengang), men klemte på igen i maj. Han gjorde nu gældende, at der dagligt passerede ca. 200.000 mennesker "over eller forbi Søerne", og at der rådede en stærk befordringstrang, som sp-orvognene kun ufuldkomment løste. Hans ansøgning skulle imidlertid passere Københavns Vandværk, under hvis ressort Søerne hørte, og her mødte han hårdnakket modstand. Den daværende vand-værksinspektør C. Schönheyder stem-plede foretagendet som "aldeles vildt" og henviste til, at de petroleums-

motorer, som Olesen ville benytte, og som efter dennes udsagn arbejdede på samme måde som en "gasmaskine", var ganske uprøvede. Det måtte anses for sandsynligt, at motorerne ville "forpeste luften over og vandet i Søerne".

Ikke desto mindre lykkedes det Olesen at trænge igennem. I april 1893 opnåede han den ønskede tilladelse, men han måtte underkaste sig en lang række besværlige og økonomisk tyngende forpligtelser, som magistrat og borgerrepræsentation udformede under indtryk af vand-værksinspektørens betænkeligheder. Særlig var man øm om svanerne, der under ingen

omstændigheder måtte for-ulempes, og om vandets renlighed (mon der bades i Søerne dengang?). Om det så var det vand, der brugtes til afvaskning af bådene, måtte det ikke kastes i Søerne, men skulle "omhyggeligt bæres i land". Set med nutidens øjne virker det også temmelig pudsigt, at vandværksinspektøren, som i driftsmæssig henseende skulle godkende alt og alle, forlangte, at bådene skulle føres af en erfaren sømand, der helst skulle have sejlet som styrmand eller skibsfører.

I øvrigt måtte Schönheyder - antagelig til sin ærgrelse - erkende, at prøveturene, med de første fra Hamborg ankomne både, forløb tilfredsstillende, og i juli 1894 kunne sejladsen omsider påbegyndes. Den første fartplan var aldeles imponerende. Bådene skulle afgå fra ende-stationer ved Østerbro, hvor de lå på række ud for Willemoesgade, og fra Gyl-denløvesgade ved hjørnet af Nørre Sø-gade hvert 7½ minut fra kl. 6½ morgen til 11½ aften. Taksterne, som skulle approberes af magistraten, lå på linie med tidens sporvejstakster (5 øre i et enkelt bassin, 10 øre for hele ruten), men reglerne herom adskilte sig fra de for sporvejskørsel gældende ved, at "skødehundene" befordredes frit, medens det kostede 5 øre at medføre andre hunde. De beskedne takster modsvarede af beskedne lønninger. Der regnedes med en udgift hertil pr. mand af 3 kr. om dagen eller 90 kr. om måneden. Det var vist også meget passende målt med, hvad

sporvejsfunktionærerne tjente.

I mellemtiden var der sket det, at Olesen, der havde lagt så stor optimisme og ihærdighed for dagen, havde bedt magistraten om at sanktionere, at han overdrog koncessionen til et selskab, der kaldte sig "Aktieselskabet Sejladsen på Søerne", og hvis bærende kraft var overretssagfører V.M. Amdrup. Rimeligvis var det ikke lykkedes ham at rejse den fornødne startkapital. Magistraten havde intet at bemærke til hans ønsker i så henseende, og i februar 1894 iværksatte han en højstemt agitation for aktietegning. Det i den anledning udsendte prospekt, hvis forside prydedes med det gengivne billede, var i flere henseender et bemærkelsesværdigt dokument. Det indeholdt således den interessante historiske oplysning, at der tidligere havde været drevet færgefart på Søerne. Allerede i begyndelsen af halvfjerdserne havde entreprenør Jørgen Larsen sammen med tømremester C.C. Clausen fået ret til at besejle Søerne med to dampbåde på betingelse af, at de ombyggede "underløbet" ved Peblingebroen, som den gamle bro kaldtes. Den da etablerede færgefart, hvis linieføring ikke omtales, skulle efter pro-spektets oplysninger at dømme have fundet så god tilslutning, at der opsejledes indtil 600 kr. dagligt. Når den alligevel kun bestod i et par år, skyldes det, at der var for få både, at de var uøkonomiske i drift, og at ruterne var uheldige. Der til kom, at forstædernes befolkning dengang ikke var særlig stor.

På alle disse punkter stillede det sig

nu helt anderledes. Prospektet udmaler derefter de storartede muligheder, som ventede aktionærene, hvis driften kunne holdes i gang i indtil 200 dage, dvs. til 1. november(!), og hvis der blot opnåedes en relativ lav gennemsnitsbelægning. Så skulle sejladsen med lethed afkaste så meget, at der kunne gives et udbytte af 15 pct. årligt.

Desværre meldte der sig snart genvordigheder. Det viste sig, at de lovpriste petroleumsmotorer var hverken så lugtfri eller så driftssikre som påstået. Der indløb til magistraten vidtløftige klageskrivelser fra Øster Søgades og tilstødende gaders beboere over den “ulidelige Stank”, som bådene udsprede, og som hindrede folk i

at holde vinduer åbne eller opholde sig i haver og gårde (hvad mon passagererne så har sagt?). Selskabet får i den anledning straks den modvilligt indstillede vandværksinspektør på nakken. Han går så vidt, at han foreslår magistraten, at trække koncessionen tilbage og påbyde selskabet at fjerne anløbsbroerne. Det blev der nu ikke noget af. Selskabet tog resolut konsekvensen af den fremkomne kritik. I 1898 kasserede man petroleumsmotorerne og gik over til at lade bådene fremdrive ved elektricitet. Systemet blev det samme som det, der nogle år senere benyttedes i de bespottede “syrevogne” på Nørrebro-Gothersgadelinien og hvis ubehagelige sider er foreviget i et for-

Rutebåden ved Dronning Louises Bro (Postkortfoto fra ca. 1905).

På turen mellem Nørre Søgade og Østerbrogade gjorde rutebåden holdt flere steder blandt andet ved Peblinge Dosseringen nær Nørrebrogade.

nøjeligt Blækspruttebillede. Bådenes akku-molatorbatterier opladedes fra en - i en gård bag Willemoesgade - opført ladestation, fra hvilken der førte en ledning under Østerbrogade.

Det skabte ro om selskabet, som syntes at have erhvervet sig en vis popularitet, og som også kunne glæde sig ved god søgning. I 1896 berettedes det med stolthed, at "endog Hans kgl. Højhed Kronprinsen og Prinsesse Louise har foretaget en Baadefart fra Østerbro til Gyldenløvesgade". Indtægterne slog imidlertid ikke til, og i 1898, da sejladssæsonen havde givet et underskud på ca. 20.000 kr., overgik driften til et nyt selskab, der kaldte sig

"De elektriske Baade", og hvis bestyrelsesformand blev sagfører Pes-chardt. Det udfoldede straks i sin første sæson (1899) en voldsom reklameaktivitet. På byens plakattavler kunne man læse om den vedervægelse, som man kunne hente sig på Sørerne, hvor "luften er frisk, ren og let - i behagelig modsætning til varmen i gaderne og indendørs". Der afgik nu både hvert 12. og 10. minut fra endestationerne på Østerbro fra kl. 7.30 morgen til kl. 11 aften, og for 7 kr. i timen kunne man leje *promenadebaade* til rundsejlad på Sørerne. Ville man i aftentimerne have "elektrisk illumination", kostede det 3 kr. mere. Selskabet nøjedes ikke med

det. Der var også “frokost-baade med opdækket koldt bord” til disposition for sluttede selskaber på indtil 12 personer, hvorved selskabet havde allieret sig med værterne på henholdsvis Søpavillonen og den forlængst nedlagte Café Premier på Østerbrogade. Vore dages Øresundsfart har altså taget ved lære. Man har ganske vist lidt ondt ved at forestille sig, hvor det “opdækkede kolde bord” har været anbragt i de forholdsvis små både, der kunne rumme 26 passagerer, og hvorledes deltagerne nogenlunde bekvemt har kunne indtage måltidet (fulgte der serveringspersonale med?). Selskabet havde også andre attraktioner at byde på. Hver fredag aften spillede husarregimentets musikkorps fra en illumineret båd, der

ledsagedes af flere illuminerede passagerbåde (adgangsbillet: 50 øre). Det må have været overmåde virkningsfuldt.

Alle anstrengelser til trods kneb det stadig med at klare driftsudgifterne og skaffe nok til at foretage de nødvendige henlæggelser og afskrivninger, skønt selskabet opnåede besparelser ved i 1903 at gå over til at bruge benzinmotorer. Nye koncessionshavere, der tilsyneladende havde Nordisk Benzinkompagni (leverandør til selskabet) i ryggen, trådte til, og selskabet omdøbtes til “A/S Baadfarten på Søerne”. I årene op imod den første verdenskrig arbejdedes der dog bestandig med underskud, selv om københavnerne ingenlunde svigtede bådfarten. Tværti-

Rutebåden ses her ved passagen af Fredens Bro. (Postkortfoto ca. 1910).

mod var passagertallet stærkt stigende i disse år. I 1911 mønstredes der 207.100, i 1916 var man kommet op på 349.000, og det var dog et ganske pænt tal, efter som der nu kun sejledes i fire måneder. Så indførtes imidlertid benzinrestriktioner, som bevirkede, at selskabet måtte ligge stille i 1917. Dermed tabte man lysten til at fortsætte, og i 1919 bestemte man sig til at realisere det hele. Bådene var det ikke vanskeligt at komme af med (færgefarten Nyhavn - Christianshavn overtog vistnok nogle), men de pyntelige anløbsbroer måtte nedrives, da forslag til anden anvendelse ikke faldt i vandværksdirektørens smag. Det ville "mispryde Søerne", hvis der opsattes lysthuse eller udspændtes solsejl, erklærede han. Ud fra lignende snævre betragtninger fjernede magistraten senere de hyggelige små private bådebroer med tilhørende robåde, der fandtes her og der langs Øster Søgade, og som bidrog til at bryde de med linealer afstukne søbredders ensformighed.

Som *trafikmiddel* fik bådfarten aldrig større betydning. Selv om man lagde vægt på at byde publikum hyppig befordringslejlighed, kunne man ikke konkurrere med sporvejene. Derimod hævdede de skiftende sejladselskaber sig smukt på *lystsejladens* område. Her beredte de københavnere og navnlig den københavnske ungdom megen fornøjelse i årenes løb. Om der i vore dage vil være interesse for lystsejlads på Søerne er svært at bedømme, så store

trafikale forandringer der er sket, og så langt friluftslivet er flyttet bort fra de centrale bydele. Ved århundredeskiftet var billedet et helt andet. Da udøvede Søerne en så stor tiltrækning, at der - på sommeraftener og navnlig sommersøndage - gik en strøm af spadserende langs dens bredder, og der var ikke en plads at opdrive på bænkene.

En så glansfuld indramning kan der ikke skabes om en ny bådfart på Søerne, men det bør ikke afskrække initiativrige folk fra at vove forsøget. Det skulle være mærkeligt, om det ikke ville finde påskønnelse, hvis man fik lejlighed til at nyde den i halvfemserne besungne rene og friske luft på Søerne under en stilfærdig sejlads i pæne og indbydende både. Det kunne måske også give stødet til, at der blev interesse for at give det hele sceneri en mere afvekslende og fornøjelig karakter. Man behøver ikke at gå så langt for at finde idéerne. Strøget er vel ikke det eneste sted i det Indre København, hvor der er betingelser for at anbringe parasoller, blomsterarrangementer og friluftst restauranter.

Sankt Johannes Kirke

- fra tanke til virkelighed

Af Poul Sørensen

Denne artikel har tidligere været bragt i Sogneavisen, nr. 5, 1994. Med forfatterens tilladelse gengives den her i en let forkortet udgave.

Den 5. oktober 1852 skrev kirkehistorikeren Ludvig Helweg en artikel i Berlingske Tidende, "København og dens kirker". Helweg gør i artiklen opmærksom på, at der i København i 1852 egentlig kun er tre hovedsogne: Vor Frue sogn, Helligånds og Trinitatis sogne, mens Vor Frelsers sogn omfatter hele Christianshavn. Han påpeger det misforhold, at den stærkt voksende hovedstad ikke har set en nybygget sognekirke i 150 år. Tværtimod er en af byens største og smukkeste kirker, Skt. Nicolai kirke, blevet nedlagt i den periode.

Kvarteret omkring Sankt Hans Torv var ved at tage form med huse og baghuse og rigtig mange mennesker, de fleste tilflyttere, draget af arbejdet på de nye fabrikker med James Watts dampmaskine som drivkraft. Skolen på Sankt Hans Torv blev bygget i 1851, og Nørre Allés Skole kom til i 1857.

Helweg var den første, som satte tanken på tryk om opførelsen af en ny kirkebygning og dannelsen af et nyt sogn i København.

Tanken fængede! Student Nicolai Holten skrev 28. oktober 1852 i Fædrelandet: "Er det ikke muligt, at menigheden selv kunne rejse en kirke?" Han slutter med ordene: "Lad der blive bygget en kirke på Nørrebro, lad en åndfuld mand forkynde Guds ord, og man kan være vis på, at den menneskefængst, Herren har forjættet sin kirke, ligeså lidt skal udeblive der som nogetsteds, hvor evangeliet har lydt".

Herefter gik det stærkt. De københavnske præster og Det teologiske Fakultet støttede disse tanker i en henvendelse til regeringen den 15. november 1852. I den henvendelse gør man opmærksom på nødvendigheden af en kirke i *Udenbys Klædebo Kvarter* og foreslår en kirke opført på Nørre Fælled mellem det nye tinghus og den ny skole (Skolen på Sankt Hans Torv). Man beregner, at en ny kirke vil koste 30.000 rigsdaler. (Rigsdaler: dansk mønt fra 1854 til 1873, da kroner og ører indførtes).

Tanken fængede hos mange, og nogle kom til at brænde for sagen. Fire mand, blandt dem Ludvig Helweg og Nicolai

Holten, indbød "40 gode mænd" til forhandling. "Foreningen til opførelse af en ny kirkebygning på Nørrebro" blev oprettet.

Der blev dannet en komité med Ludvig Helweg som formand. Komitéen udsendte en opfordring i 9000 eksemplarer til at støtte den ny kirkesag åndeligt og økonomisk.

Komitéen holdt sit første møde den 22. december 1852 og mødtes herefter hver 14. dag, og nye idéer kom frem ved hvert møde.

De første måneder af 1853 gik det noget trægt med indsamlingen til den ny kirke for Nørrebro og Østerbro, og komitéen var også usikker på, hvad en ny kirke i virkeligheden ville koste. De småbeløb, man hidtil havde fået ind, rakte ikke engang til et våbenhus!

Kirkesagen kom først på fast grund ved et gavebrev af 9. september 1853 fra pastor emeritus Ole Nikolaj Rafn og hustru Martha Marie. Under datoen den 11. august 1853 havde parret skænket hele deres formue på 9.000 rigsdaler til den ny kirkes opførelse.

Komitéen var forberedt på, at kirkeprojektet "i Begyndelsen mødte mere Forundring og undvigende Indvendinger end øjeblikkelig virksom Deltagelse", som Ludvig Helweg udtrykte sig i en artikel i 1853 i Berlingske Tidende.

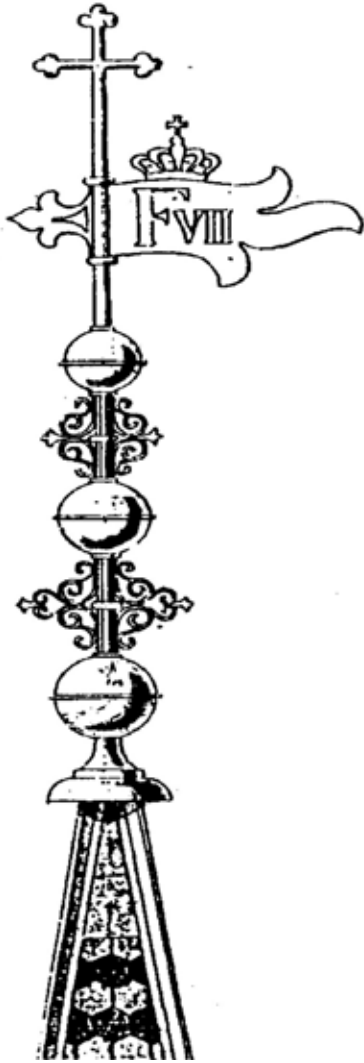
Blandt andet Ludvig Helwegs artikel havde givet genlyd hos præsten og præstekonen Rafn, som ganske vist var født i

København, men parret fik deres præstetid i Hurup i Thy og senere i Vallensbæk. Pastor Rafn måtte lade sig "førtidspensionere" i 1841 som 65-årig efter et meget voldsomt natligt røveri i præstegården i Vallensbæk. Præsteparret levede herefter deres sidste år i København. Det barnløse par besluttede at give hele deres formue til den ny kirke. Præsteparret Rafn nåede at se Skt. Johannes kirke i fuld størrelse. De døde begge to i 1862, året efter kirken indvielse. - Således fik de alligevel et barn - endda et stort og levedygtigt af slagsen!

Da de 9.000 rigsdaler fra Rafn i foråret 1854 blev forøget med over 4.000 rigsdaler, der indkom ved en basar, kunne man begynde at kigge sig om efter en plads til den ny kirke. Mange havde allerede peget på spidsen af Nørre Fælled, som strakte sig hen til Sankt Hans Torv. Området blev brugt af Krigsministeriet til øvelser. Krigsministeriet og Københavns Kommune skænkede velvilligt grunden til den ny kirke.

Skødet er dateret den 7. august 1857, Udenbys Klædebo Kvarter, matrikel nr. 158 B.

Sagen var så sikker, at grundstenen til den ny kirke allerede var blevet lagt i 1856! Byggepladsen var af stadskonduktøren blevet afmærket i efteråret 1855. Grunden blev nivelleret og piloteret. Sten indkøbtes, kalk førtes til byggepladsen, tømmer opstabledes rundt omkring. Forvirring og travlhed herskede overalt.

Detalje af arkitekt Theodor Sørensens tegning af vindfløj med gyldent kors og kongens navnetræk.

I begyndelsen af 1856 blev fundamentet lagt, og man håbede, at kirken kunne stå færdig til indvielse julen 1858!

Men grundstenen skulle jo først lægges! Det skete den 20. juni 1856 kl. 12 - lige til sankthans!

Sjællands biskop, H. L. Martensen, kaldte kirken med evangelisten Johannes' navn. (Evangelisten Johannes kendes på ørnen) er jo navnebror til Johannes Døber, som Sankt Hans Torv har navn efter.

Kong Frederik den Syvende nedlagde grundstenen på fundamentet lige bag det sted, hvor kirkens alter skulle stå.

Kirkens arkitekt, Theodor Sørensen, kom med murske og murhammer, som lå på en fløjlspudef.

Da Frederik den Syvende havde nedlagt grundstenen, murede han de tre første sten derover, idet han med høj røst udtalte: "Så har jeg lagt Grundstenen til denne Kirke til Ære for Gud og til Opbyggelse for Menigheden".

Ved denne lejlighed skænkede kongen 1.000 rigsdaler til den nu navngivne kirke. Kongens navnetræk kan ses i vindfløjen på tårnets spids, lige under det forgyldte kors.

Byggeriet stod nogle gange i stampe på grund af mangel på penge, men der kom igen fart i byggeriet i foråret 1858, da regeringen bevilgede et rentefrit lån på 25.000 rigsdaler.

Rejsegildet kunne holdes den 4. august 1858. Men kirken kunne ikke komme til at stå færdig til julen 1858.

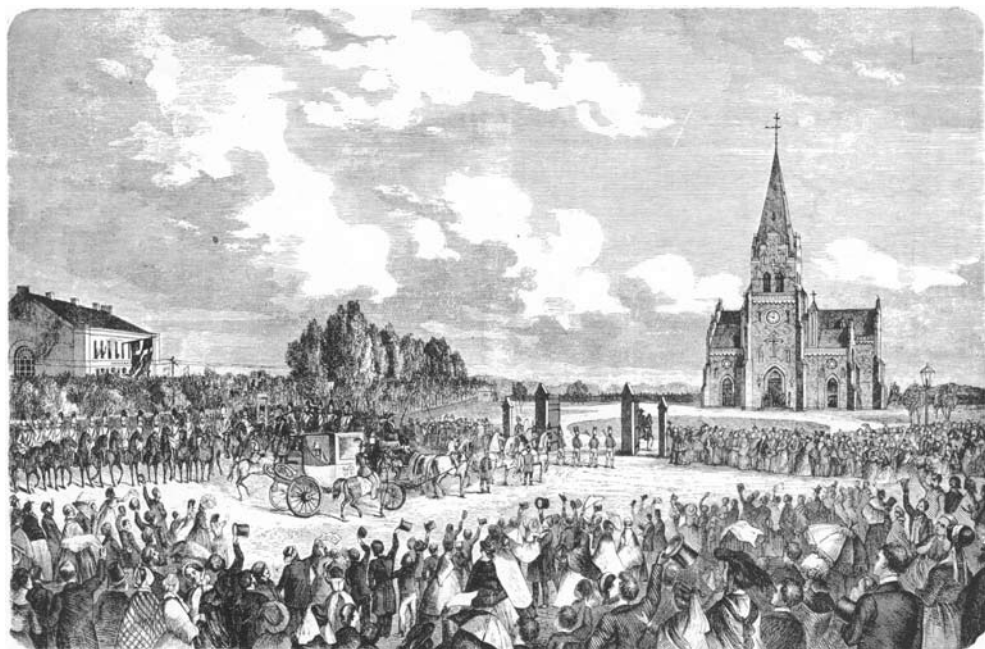
Komitéen, som havde skiftet formand til arkivar P.D. Feilberg, som dog havde væ-

ret med fra starten, måtte komme med en ny opfordring om støtte, især til kirkens indre udstyrelse.

P.D. Feilberg havde tilsagt 600 rigsdaler til anskaffelse af prædikestolen. der blev nu iværksat en indsamling fra hus til hus på Nørrebro og Østerbro for at kunne skaffe resten af pengene. Kommunen havde nemlig bevilget 10.000 rigsdaler på betingelse af, at resten af pengene snart blev indsamlet ved gaver, så kirken kunne stå fuldt færdig inden udgangen af 1861. Det lykkedes at indsamle gavebeløbet, og den 26. juli 1861 udbetalte magistraten de bevilgede 10.000 rigsdaler.

Men hvad kom kirken så til at koste? Den første beregning i 1852 havde lydt på 30.000 rigsdaler. Senere kom budgettet til at lyde på 70.000 rigsdaler. Det endelige beløb kom op på næsten 117.000 rigsdaler, alt iberegnet. Omregnet til kroner, ca. 234.000. På indvielsesdagen, den 25. august 1861, var der kommet så mange gaver ind, at kirken var gældfri!

Manden, der havde nedlagt grundstenen, var også med ved kirkens indvielse, ledsaget af Grevinde Danner.

Skt. Johannes Kirke blev indviet med pomp og pragt den 25. august 1861. Københavnerne valfartede til Skt. Hans Torv for at tage bygningsværket i øjesyn.

Jørgen Schrøder: Historier fra Assistens - en kulturhistorisk billedbog

Assistens Kirkegård blev anlagt i 1760 som aflastning for de overfyldte kirkegårde inde bag byens volde. De første 25 år var det en lille fattigkirkegård, men i året 1785 lod Kancelliråd i krigsministeriet, Johan Samuel Augustin, sig begrave på Assistens, der efterhånden voksede til at blive en mondæn begravelsesplads for vekslende tiders kendte og mindre kendte personligheder. Her afspejles Danmarks og Københavns kulturhistorie og en lang række personalhistoriske billeder fra den florissante tid over guldalderen til vor egen tid.

Forfatteren Jørgen Schrøder har haft Assistens som nabo i 30 år, og som pensionist har han i de seneste 14 år hver weekend været en populær rundviser for mange gæster fra hele landet. Gennem årene har han samlet så megen viden, at det måtte blive til en bog.

“Historier fra Assistens” er titlen på bogen og med Schrøder som en kyndig og underholdende fortæller føres vi gennem

250 års danmarkshistorie, kulturhistorie og kunsthistorie. Vi hører om kirkegårdens fortid, nutid og fremtid, om vekslende tiders gravskikke og gravmæler og om en mængde farverige skæbner fra de forskellige kulturperioder. Ikke mindst de to store navne fra den litterære verden, H.C. Andersen og Søren Kierkegaard gøres der en del ud af. Begge deler kirkegård, ikke blot med hinanden, men med mange venner og ikke-venner, som giver anledning til en del skildringer fra deres meget forskellige liv.

Alt fortælles med et glimt i øjet, krydret med personlige beretninger og oplevelser, der gør bogen til fornøjelig læsning, og som røber forfatterens kærlighed til stedet.

Bogen er i helbind, 350 sider med ca. 170 illustrationer, heraf er to tredjedele små og store tegninger udført af arkitekt Jørgen Levinsen. Kr. 325,- indb. Forlaget Holkenfeldt 3.

En nørrebrodreng i gymnasiet

Af Svend Konggaard

I sidste årsskrift bragte vi første halvdel af Svend Konggaards barndoms- og ungdoms-erindringer. Her følger fortsættelsen hvor forfatteren fortæller om sin gymnasietid.

Efter mellemskoleeksamen på Hillerød-gades skole i juni 1938 havde jeg søgt optagelse i 1.G klassisk sproglig linie på Metropolitanskolen, men da mit eksamensresultat manglede nogle points til direkte adgang, stod jeg som “måske egnet” og blev indkaldt til en prøve, der foregik på Metropolitanskolen på Frue Plads. Jeg blev underkastet prøve i dansk, tysk, engelsk og latin. Efter prøven blev jeg kaldt ind til rektor Julius Nielsen, der meddelte mig, at prøven havde været tilfredsstillende, så jeg efter sommerferien kunne møde til undervisning på skolen, der da ville være flyttet til den nye adresse i det tidligere Femmers Kvindeseminarium i Struenseegade på Nørrebro.

Vi var 13 elever eller disciple, som vi blev kaldt, i 1.G klassisk. Det var en enorm omvæltning fra kommuneskolen til gymnasiet. En del af kammeraterne havde gået på skolen fra 1. mellem og var fortrolige med lærerne og undervisningsformen. Fra 1.G tiltalte lærerne os med “De”. Kravene virkede store og karakterbogen før efterårsferien var et chok. Rektor kom ind i klassen med ka-

rakterbøgerne under armen og gav hver enkelt elev en bedømmelse, medens vi stod op. Kurt blev spurgt om, hvorfor han havde belastet sine forældre med udgiften til en ny karakterbog, da den gamle ikke var udskrevet. Han, som var oversidder, forsvarede sig med, at han ville begynde på en frisk, hvorpå han fik at vide, at det så det ikke ud til og at han i det hele taget var en skamplet på skolen. Han blev så meldt ud af skolen og blev en udmærket politiassistent. Jeg fik at vide, at den almindelige mening om mig var “at jeg var noget grøn” og måtte tage mig alvorligt sammen. Efter en drøftelse med mine forældre fik jeg så en hjemmemanuduktør, Alfred Jørgensen, som hjalp mig med græsk, latin og fransk, hvilket gav bonus ved næste karakterbog.

Lærerne

I dansk og fransk havde vi lektor Krüger, der var dr. phil. med komparativ litteraturvidenskab som hovedfag og med et studium ved Sorbonneuniversitet i Paris. Han var et usædvanligt rart og venligt menneske og en dygtig underviser. Han var kulturradikal påvirket af Georg

Brandes. Danskundervisningen begyndte med de første danske tekster, runerne, og fortsatte kronologisk. Vi havde i 1.G to lærerspirer d.v.s. kandidater, der skulle have pædagogikum. Den ene hed Werner Larsen, senere lektor ved Germanistisk Institut ved Københavns Universitet, den anden var den fra frihedsrådet berømte Frode Jacobsen. De to herrer gennemgik Holbergs Erasmus Montanus og fortællinger fra litteraturen, der havde udgangspunkt i Marie Grubbes liv. Krüger havde format til andet end at undervise 1.G'ere og rette vore ubehjælpssomme stile. Det må have kedet ham umådeligt.

Engang da jeg havde skrevet en virkelig god stil "Kvantitet og Kvalitet", skrev han denne kommentar under: "Der mangler vist nogle citationstegn". Det gjorde der. Min hjælpelærer havde hjulpet mig med den. Engang da undervisningsinspektøren i dansk kom på uanmeldt besøg, kom Krüger ind i klassen med den høje gæst i hælene, men nåede at hvisle ud af mundvigen til den nærmest siddende elev: "Det samme som sidste gang!" Som en lynild spredtes beskeden til hele klassen og timen forløb på en måde, der viste en velforberedt klasse med en dygtig lærer. Fransktime fulgte en begynderbog, senere læstes "Lettre de mon moulin" og noveller efter samlingen "Ecrivain de notre temps". Det blev mest til oplæsning og oversættelse, hvad der åbenbart var det, der forventedes på den tid. Fri tale på fransk blev det ikke til.

Latin

I hovedfaget latin havde vi den meget dygtige lærer Eric Fox-Maule, der fulgte os helt til studentereksamen gennem den latinske grammatik og syntaks videre i latinsk litteratur fra Cæsars *Bellum gallicum* over Ciceros taler, Livius historier videre gennem Ovids poesi til Horats værste "nøddeknækkere". Det var muntre timer. I samme øjeblik opringningen lød, stod Fox i klassen med bogen åben på lektien. Så hoppede han fra elev til elev med et stykke oversættelse, en række grammatikalske spørgsmål, konjugationer og deklinationer, og svarede man ikke korrekt, lød det: "De er dum, De er usandsynlig dum", hvad der nok skulle få en til at oppe sig til næste time, for at undgå den bedømmelse alt for tit. Hans skildringer af Cæsars angrebstechnik overfor gallerne illustreredes på forbillig vis med tændstikmænd på den sorte tavle. Inge-niørsoldaternes opførelse af broen over Rhinen forklaredes med sikring af de bærende bropiller mod flodens stærke strøm, med nedsænkning af beskyttende strømdæmpende materiale. Det eneste der kunne gøre Fox gal i hovedet - men altid på en dannet måde - var dovenskab, at man mødte helt blank i den foreliggende lektie. Sad man med snydeoversættelse under bordet, som Schulmeisters Übersetzungen, sagde han ikke noget derom, men begyndte at tale tysk til en. Sjældne gange forsømte han på grund af ondartet malaria, han havde fået under rejser i Grækenland. Efter en

Metropolitanskolen overtog i 1938 de bygninger der tidligere havde huset Femmers Kvindeseminarium i Struenseegade.

sådan omgang dukkede han op meget mærket af sygdommen, nedbrudt, gul og gusten, så vi ikke kunne andet end have ondt af ham. Han var virkelig en elsket lærer. Han inviterede mig engang hjem i Rosenvængets Allé til te og samtale om det teologiske studium, som jeg var gået i gang med. Mange år senere, da jeg var sognepræst i Vejby-Tibirke, kom han for at være med til en pinsedags gudstjeneste i Tibirke kirke, men da han blev klar over, at kirken var stuvende fuld, bad han hjemmehjælperen køre sig hjem igen til Frederiksværk, hvor han henlevede sit otium, blind og nedbrudt.

Græsk

Undervisningen i det andet klassiske hovedfag, græsk, var en katastrofe. Læreren hed Hartvig Frisch. Vi så ham aldrig. Kun en eneste gang dukkede han op og da kun fordi han var faginspektør i græsk. I stedet fik vi i 1. og 2. G vikarer. Først Ladegaard, der kom til Færøerne og senere Lützhøft. Det gik trægt med tilegnelsen af det sprog og rektor vidste, at undervisningen ikke var som den burde være. En dag kom rektor ind for at høre på undervisningen. En elev rakte ham lektiebogen Xenophon's Anabasis, men rektor tog ikke imod bogen, men sagde blot, "Tak, den kan jeg udenad". Ved

årsprøven før sommerferien i 1.G. måtte det da også gå galt. De givne karakterer var så elendige, at rektor bestemte sig til selv at komme og overtage eksaminationen.

Før mig var Raimond oppe, men da han ikke havde nået at repetere det stykke han kom op i, lod han sig glide ned af stolen simulerende en besvimelse. Tricket lykkedes, han blev bragt til hvile på en bænk med et glas vand til at styrke sig på og jeg kom op i det stykke han skulle have haft. Det gik heldigvis hæderligt, takket være min udmærkede hjælpelærer, der havde sørget for en grundig repetition. Senere kom en af pigerne op. Da var det, at det gik så elendigt at rektor selv trådte til for at redde situationen. Det lykkedes med lodder og trisser, men den ulykkelige havde tisset på stolen af skræk. Nå, vi kom da alle op i næste klasse. Først i 3.G blev der rettet op på den forsømte undervisning. Det blev nu Henry A. Steen, der overtog fallitboet og det lykkedes ham i løbet af dette sidste gymnasieår, at få lært os nok til at vi kunne få en hæderlig eksamen i både græsk og oldtidskundskab.

Historie

Historieundervisningen blev varetaget af Nørgaard. En glimrende lærer, der desværre forlod os for at overtage en adjunktstilling ved gymnasiet i Slagelse eller Ringsted. Vi fik så i stedet en lærer der præsenterede sig med ordene: “Mit navn er Hr. Andersen”. Det er den eneste

lærer på skolen jeg har set gå over til korporligheder. På et tidspunkt regnede øretæverne ned over Jørn Linde, men han slog igen effektivt og kontant til stor undren og moro.

Engelsk

Engelsk havde vi kun et år. Læreren hed Boiken. Vi læste et skuespil om englænderne i skyttegravene på Vestfronten under første verdenskrig “Journey’s end” samt en meget kedelig bog med titlen “The Growth of civilisation”.

Da tyske bombemaskiner den 9. april 1940 overfløj København, kom far ind og vækkede os med ordene: “Tyskerne er over os”. Alle folk gik på arbejde som de plejede, og vi gik i skole. I skolen gik vi til morgensang. Vi sang “Den mørke nat forgangen er og dagen oprinder så vide”, og rektor sendte os til undervisning med de sidste ord af salmen “Gud give os lykke og gode råd sin nådes lys os tilsende”. Vi havde i første time Boiken der sagde, at på en sådan dag var der ikke andet at gøre end at kaste sig ud i arbejdet, hvorpå vi læste og oversatte uden den sædvanlige snak om teksten, som vi læste. At der på dette tidspunkt lå 9 døde soldater i Sønderjylland og andre døde ved Amalienborg og i Værløse, vidste vi intet om...

Tysk læste vi også kun et år, mest Thomas Mann. Vi havde en udmærket lærer i Stig Hansen.

Regning og matematik

Her havde vi Søren Sikjær, som tydeligt lod os mærke at det pinte ham, at skulle beskæftige sig med sproglige elever. Han spurgte mig engang, hvor længe jeg havde forberedt mig på lektien. For ikke at chokere ham, sagde jeg “et kvarter”, men da han så ud til, at være ved at springe i luften, tilføjede jeg hurtigt, at jeg så også havde brugt et kvarter på opgaveløsninger, hvilket så ud til at bringe hans blodtryk i balance igen, men han gjorde mig opmærksom på, at der er nok af negative karakterer. I regning og matematik skrev Sikjær engang, opfyldt af glade forventninger om fremgang, i min karakterbog “g+ Hvis fliden fortsætter, stiger karakteren næste gang”. Næste gang stod der igen “g+ Han gør vist sit bedste”.

Jørgen Larsen, der var et stilfærdigt menneske og bange for Sikjær, blev jævnlige overfaldet. Ved et sådant overfald overfusede Sikjær ham voldsomt og spurgte, hvad han havde tænkt sig at beskæftige sig med i fremtiden. Da han ikke havde nogen planer om det, sagde Sikjær med den tydeligste tegn på foragt: “De kan blive bibliotekar”, noget ringere kunne han åbenbart ikke forestille sig. Og så blev Jørgen Larsen bibliotekar.

Naturvidenskab

Her havde vi også Sikjær, der var specialist i fremstilling af giftgasser. I en time havde han produceret en meget virkningsfuld klorgas og bad Kirsten stikke hovedet ind i stinkskaftet, hvorpå hun lige så stille sank bevidstløs om på gulvet.

Han gjorde et vældigt nummer ud af at demonstrere kolberne fra Struers kemiske laboratorium og forkyndte, at den kolbe han nu holdt ind i flammen var tungt smeltelig og kunne tåle åben ild. Det gav et vældigt brag og de “tungt smeltelige” glasplinter fløj rundt i lokalet, men enhver af os vogtede os for ikke offentligt at vise det mindste smil, da det ikke ville være tilrådeligt. Men det kneb.

Vi førte en rapportbog om de forsøg vi foretog i kemitimerne og jeg husker, at vi indførte sætningen: “Al energi omdannes til varmeenergi. TIL SIDST UNDERGÅR UNIVERSET VARME-DØDEN”. Senere har jeg læst, at nogle forskere mener at universet engang vil dø af kulde, men min eksamenspræstation ved prøven efter 1.G har gjort, at jeg nødig udtaler mig om den slags materier. Jeg kom op i CO₂. Det vidste jeg intet om. “Gå frisk frem til tavlen og mal den fuld af formler”, kommanderede Sikjær. Frem gik jeg, men jeg skrev ikke noget. Da jeg var tavs som graven, brølede han: “Hvilken tilstandsform har kul?”. Det var ment som en næstekærlig hjælp, men forvirret som jeg var og med CO₂ i baghovedet, svarede jeg: “Det er luft”. Hans ansigt antog en mærkelig farve og med enorm stemmekraft hylede han: “Vil De påstå, at alle de kulbunker, der ligger ude i frihavnen er luft?”. Jeg kunne mærke på det hele, at det var bedst, at jeg fraveg min tidligere påstand med et sagte: “Nej”. I samme øjeblik flyttede censor Asger Larsen, der havde et brækket ben

i gips hvilende på bordet, benet lidt med det resultat, at vandkaraffel og bakke med mange glas røg på gulvet med stort rabalder. Sikjær kom ud efter eksaminationen og forkyndte at voteringen var endt ved et mdl+. Så trillede mine tårer i angst for, at jeg ikke kunne komme op i 2.G. Men nu blev Sikjær meget venlig og næstekærlig og sagde, at det gik nok, da jeg jo kun var “sproglig”.

Det gik Søren Sikjær godt. Han blev først rektor for et jysk gymnasium senere for Vester Borgerdyd i København og han endte som professor i naturvidenskab. Når det ringede ud efter en time med Sikjær i en sproglig klasse, sagde han: “Vil den nærmeste elev åbne døren, så de andre kan famle sig frem langs væggen for at finde ud”.

Kammeraterne

Vi var 13 disciple i klassisk-sproglig klasse. I dansk, historie, naturfag, gymnastik og sang havde vi fælles undervisning med den nysproglige klasse, der havde 5 elever.

I skolens årsprogram, der kom hvert år efter sommereksamen, stod vi alle opført med fulde navn, fødselsår og -dag samt faders stilling. Troels Ravns far var professor i assyriologi, Ulf’s far var professor ved Handelshøjskolen, Wilhelms far var overlæge i flåden, Raimonds far var kommunelæge i Gentofte og så var vi nogle stykker, der hørte til håndværker- og arbejderstanden.

Kammeratskabet i klassen var godt. Der var indbyrdes hjælpsomhed med lektier og godt humør og sammenhold. Som i enhver klasse var der nogle stykker, der var anderledes. En var fra et meget velstående hjem. Da vi gik i 1.G blev han kørt til skole i bil med uniformeret privatchauffør. En kammerat, der var inviteret til middag i dette rige direktørhjem, fortalte, at der ved bordet serveredes af en tjener. Da tjeneren stod bag den rige søns stol, bemærkede drengen: “Tjener, lad være med at ånde mig i nakken”. Han havde svært ved at finde en passende opførsel. Engang havde han skrevet en stil om en kammerat i klassen, som han ud fra Freud’s psykoanalytiske metode, gav en så grov skildring af, så både forfatteren og offeret, det gik ud over, måtte give møde på rektors kontor, hvor den fornærmelige stil blev brændt.

En dreng i klassen var af tysk afstamning og blev medlem af den nazistiske ungdomsbevægelse. Han var på mange måder meget flink, men meget voldsom. Han gik med knojern i lommen. Engang greb han i kådhed fat i reversen på min jakke og rev til med det resultat, at hele den ene revers blev flunset af, så fyld og for hang ud. Mor måtte i gang med at reparere, da jeg i de tre år jeg gik på skolen ikke havde andet skoletøj. Knojernet hjalp ham ikke den dag, da han som ungnazist tog del i den berømte kran-senedlægning ved Den lille hornblæser på Råd-huspladsen. Da fik nazisterne så

mange tæv, at også vor skolekammerat havde svært ved at bevæge sig den næste dag i skolen. Efter studentereksamen i 1941 blev han indkaldt til tysk militærtjeneste og sendt til østfronten. Han blev officer og blev vist for altid helbredt for nazisme. Hjemme på orlov i København ringede han for at få lov til at aflægge vor latinlærer Eric Fox-Maule et besøg, men fik at vide, at så længe han bar den uniform, ønskede han ikke at modtage

ham i sit hjem. Den samme nat deserterede vor kammerat til Sverige, der også efter krigen blev hans opholdssted, da han ikke kunne opnå dansk indfødsret. At Fox-Maule ikke ønskede at se en tysk soldat er meget forståeligt, da en bror til Fox-Maule, der var officer i Livgarden og modstandsmand mistede livet i tysk koncentrationslejr. Man kan finde hans navn på mindemuren i Ryvangen.

Fælledvej

Af Richard Keller

Mange danske byer har en „Fælledvej“. København har tre: Amager Fælledvej - Vester Fælledvej og den vi skal beskæftige os med her, der bare hedder Fælledvej på Nørrebro.

Alle byer var små fæstninger, der var omgivet af åbne, ubebyggede arealer, hvor borgernes kreaturer græssede. Bortset fra den daglige mælk, var kreaturerne også en form for reservemad under eventuel krig.

Omkring 1750 blev nogle gamle markveje rettet ud, og vi fik Nørre Alle og Fælledvej. Skt. Hans Torv er fortidens malkeplads, hvor kreaturerne søgte hen om aftenen. Hvordan borgerne fandt ud af hvis køer, der var hvems, ved jeg ikke, men der har jo nok været lidt stridigheder ind imellem.

Politihistorisk er den vigtigste bygning

selvfølgelig den gamle Station 6, Fælledvej 20. Den ældste private ejer af grunden jeg har kunnet finde (skødebøger i Landsarkivet) er Lars Larsen, der fik skøde 12. april 1779. Herefter kan alle grundejere følges indtil Staten 1. april 1938 overtager grunden. Ejendomsværdi 170.200 Kr.

Ved byhistorie gælder det ikke så meget gadenumre, men matrikelnumre. Fælledvej 20 er Udenbys Klædebo Kvarter, matr.nr. 5761 (nuværende matr. nr.) Matrikelnumrene har skiftet lidt de sidste 300 år.

29. September 1873 køber byen grunden

Fælledvejens Politistation, Station 6. Bygningen blev opført i 1884 af arkitekten Hans J. Holm. Den blev i 1993 til Politihistorisk Museum. (Postkortfoto ca. 1905).

tilbage, da det „Hambroske Legat“ (der bestyredes af Københavns Kommune) ønsker at opføre en badeanstalt.

Siden 1850 havde den dansk-engelske bankmand Carl Joacim Hambro (der sammen med sønnen har lagt navn til Hambrosgade langs Politigården) sendt penge til bystyret, så der kunne opføres badeanstalter til byens arbejdende befolkning. Bystyret snakkede og snakkede uden at få opført badeanstalter. Historien om de Hambroske badeanstalter er indgående beskrevet i „Historiske Meddelelser om København“ 1911. Den første af Hambros badeanstalter åbnede 26/1-1865

i Borgergade. Den sidste badebygning, der lå på Trinitatis Kirkeplads (papirlager for Levison), blev nedrevet 1969.

2/8-1880 og 12/6-1882 får Magistratens 1. afdeling skøde på grunden med tanke om at opføre en politi- og brandstation og en friskole i Skt. Hans Gade. Nu begyndte bystyret igen at snakke og snakke. I „Borgerrepræsentationens Forhandlinger“ (BF) i Stadsarkivet kan man over flere årgange læse alle diverse udtalelser.

27/9-1882 skriver Magistraten til Borgerrepræsentationen, at man har ladet

arkitekt Holm udarbejde et forslag til bebyggelse af kommunens ejendom på Fælledvej med politistation, brandstation og gymnastikhus for skolen i Skt. Hans Ga-de. 8/1-1883 vedtager Borgerrepræsetationen enstemmig Magistratens indstilling om bygningen.

I 1883 kommer et udateret brev fra arkitekt Holm, der for Magistratens 1. afdeling søger tilladelse til at opføre en politistation og en brandstation samt et gym-nastikhus til Skt. Hans Gades Skole. Brevet, der ikke er stilet til nogen bestemt og er skrevet på et almindelig stykke papir uden stempel eller andet, er underskrevet Hans J. Holm, Nørregade 33. Holm var arkitekt for Magistratens 1. afdeling.

Dette brev og mange, mange andre papirer ligger i Byggesagsarkivet for København. Nu skal man ikke tro, at man bare går til arkivet og siger: „Dav, må jeg se det og det“. Det går ikke. Papirer til alle offentlige bygninger er stemplet „lukket“. Politihistorisk Selskab skaffede mig tilladelse til at se, hvad der var om politistationen. Det var bemærket, at tilladelsen kun gjaldt denne ene bygning.

Fælledvej 20 har to mapper på hver ca. 5 cm tykkelse. Her er mange tegninger. Den ældste er fra 1882 og er en løs skitse af Holm.

En byggesagsmappe indeholder foruden tegninger også meget skriftligt materiale

om diverse ombygninger helt op til nutiden. Det er ikke muligt at beskrive alt, men enkelte småting vil vise dagliglivet gennem tiderne.

10/10-1891 søger stadsarkitekt Fenger tilladelse til at anbringe en tragt af høvlede brædder fra havrerummet til foderkassen i stalden. Det var altså i pruh-hestens tid.

19/4-1902 ansøger professor Fenger Magistraten om tilladelse til at bygge et cykelskur. Moderne transportformer begynder at vinde frem.

23/7-1906 søges tilladelse til at indrette 4 vandklosetrum. 1 stk. i kælderen for arrestanter, 1 stk. i stuen og 1 stk. på 1. sal for mandskabet plus 1 stk. på 2. sal for politiassistenten.

6/12-1906 attest for at vandklosetter er i orden. Det må være den største dag i stationens historie. Væk med de stinkende gårdlokummer. Gårdpissoiret blev dog bevaret.

23/7-1908 indsendes ansøgning om at indrette nogle bygninger til automobiltald. Ordet garage var endnu ikke rigtig i brug, men moderne transport vinder stadig frem.

29/6-1934 ansøges om centralvarme. Det bliver stadig mere moderne, for 24/6-1956 skrives bygningsattest for

fjernvarme. Attesten kostede iøvrigt 376,00 kr.

Det var lidt om bygningspapirer, men der er meget, meget andet. Borgerrepræsentationens Forhandlinger (BF) fortæller hvilken uendelig snakken frem og tilbage, der er foregået gennem årene. BF står i lange rækker som årgangsbøger i Stadsarkivet på Københavns Rådhus (siden 1857). Adgang til arkivet er gratis, og der er en lille læsesal for publikum. Ingen hjemlån fra arkivet, men Rådhusbiblioteket (2. sal) er offentlig og hjemlån kan ske herfra.

BF 9/10-1882: Under 27. september havde Magistraten tilskrevet forsamlingen således: „Magistraten har ladet Arkitekt Holm udarbejde Forslag til den samlede tilbagestaaende Bebyggelse af Kommunens Eiendom paa Fælledvejen med: Politistation, Brandstation“ osv.

BF: I skrivelse af 1. marts 1881 havde Magistraten foreslået at erhverve ejendommen matr. nr. 73A i Skt. Hans Gade for derpå at opføre en friskolebygning og en politistationsbygning osv.

BF 8/1-1883: I Henhold til, hvad ovenfor er fremsat, (6 sider med diverse snak)

Fælledvej set mod Nørrebrogade. Til venstre ses Fælledvejens Politistation. (Postkortfoto, ca. 1905).

tillade vi os at indstille, at der opføres en Politistation og en Brandstation efter det foreliggende Forslag. Efter megen snak vedtoges udvalgets indstilling derefter enstemmig.

BF 14/7-1884: I Anledning af, at Politidirektøren havde begjæret bevilget et Beløb af 8064 Kr. 20 Øre til Udstyringen af Stations- og Kasernelokalerne i den nye Station paa Fælledvejen, havde Magistraten i Skrivelse af 8. Juli indstillet til Forsamlingens Billigelse, at der bevilges et Beløb af 8064 Kr. 20 Øre, at afholde af Stadens Laan. Sagen henvist til 2den Behandling.

BF 21/7-1884: Under omtale vedtoges det enstemmig at tiltræde Magistratens forslag.

Det var lidt om begyndelsen. Det står enhver frit selv at studere videre. Om offentlige bygninger er der altid megen snak frem og tilbage.

Hvis vi regner Fælledvej fra Nørrebrogade til Skt. Hans Torv, er det en af byens små gader på kun ca. 295 meter. Men sikken en gade. Står man midt på Fælledvej, er der kirke i begge ender. Mod nord ligger Johanneskirken, der blev indviet af Frederik den VII den 25. august 1861. Desværre kniber det i dag med at se det pragtfulde murerhåndværk i bygningen. Stadsgartneren har gennem årene ladet træerne gro op, så kirken ligger godt gemt. (I dag er de fleste af de

store elmetræer ved kirken fældet p. gr. af elmesyge, red.). Mod syd ligger Sakramentskirken (katolsk), der blev indviet 9. juli 1917.

For bare 50 år siden var Fælledvej et af de livligste områder på Nørrebro. Her var politistation med detentionen og de store panserbasser, som ældre stadig omtaler med dyb respekt. De var jo beboernes venner, der hjalp hvor de kunne. Desuden var her brandstation med de røde, blanke biler. Skole var her også og sporvogne og biograf. Og så var her mange værts-huse. Blandt de mange nævner jeg et enkelt. I nr. 8 lå „Tingvalla“, der senere kom til at hedde „Bolero“. Det var jo et fint spansk navn, som nørrebrohumoren hurtigt ændrede til „Bol-i-ro“. Det var et livligt værtshus, og man kunne opleve, at to piger lå og sloges i sporvognsskinnerne, mens linie 3 pænt måtte vente. Manden, de sloges om, blev inde og drak bajere. Efter slagsmålet gik pigerne ind og kyskede deres fælles alfons og sagde undskyld. Huset er nu nedrevet.

I nr. 10 lå kaffebaren, der blev sprængt i luften 21. marts 1944. Der er uklarhed om hvem der sprængte. Frihedsmuseet tror det var sabotage, fordi schalburgfolkene holdt til her. Det passer nu ikke helt. Schalburgerne, der var indkvarteret i Frimurerlogen på Blegdamsvej, holdt til i den store kaffebar på Trianglen. I øvrigt havde sabotørerne vigtigere ting at lave end at sprænge en sølle kaffebar. Fælledvejens kaffebar var efterhånden blevet

„Florasalen“, Fælledvej 6, der senere blev til Odeon Biografen. (Postkortfoto, ca. 1910).

kontaktsted for dele af modstandsbevægelsen. Bl.a. har jeg selv været der som „stik i rend dreng“ for andre. Huset, der kun var med 1. sal, fik ved sprængningen ødelagt vinduer og tagsten, og blev aldrig repareret. Når sabotører sprængte, var det normalt, at en mindre bygning blev til en grusbunke. Jeg mener det var schalburgerne, der spængte. Fælledvej 8 og 10 ligger stadig hen som tomme grunde. (Er siden blevet bebyggede, red.)

Så var der „Odeon“ Biografen i nr. 6. Her har ikke altid været biograf. Før 1. verdenskrig var der ikke noget med restaurationsdans. Ungdommen havde mere eller mindre hyggelige dansesalo-

ner, det svarer til nutidens diskoteker. De mest kendte var „Figaro“, Vesterbrogade 32. Det blev senere til Valencia. „Kæden“ i Dronningens Tværgade 57. „Phønix“ (Fuglen), Valkendorfsvej 13 over gården. Her er i dag udstillingslokaler. „Aftenstjernen“ (Stjernen) lå i en baggård til Lille Regnegade 7. Navnet stammede fra den store stjerne, der var malet på vægfladen bag orkesteret. Man dansede 5 øres dans, og når man ved, at der gik 3 danse på ca. 5 minutter behøves ikke lommeregner for at finde ud af, at dansesalonerne gav både penge og slagsmål. Man dansede fra kl. 21.00 til 2.00, og normalt var politiet til stede. Omkring 1907-08 saneredes området omkring Lil-

le Regnegade, der senere blev en del af Ny Østergade og Christian IX's Gade.

„Stjernens“ bevilling overgik til „Florasalen“, Fælledvej 6. Så kom 1. verdenskrig, og alle de udenlandske legationers personale begyndte at danse mellem bordene på d'Angleterre. Det var jo byens fineste restaurant, og politiet turde ikke rigtigt gøre noget. Efterhånden blev re-staurationsdans almindelig og de værste dansesaloner overlevede sig selv. Omkring 1925 skred myndighederne endelig ind og lukkede salonerne. Det var før p-pillernes tid, og ingen ved hvor mange børn dansen frembragte.

„Odeon“ Biografen fik sin første bevilling 3/10-1925. 17/9-1958 brændte biografen for aldrig at åbne mere. (Se Årsskrift 2001, side 6).

Fælledvej, der tidligere var en festlig del af Nørrebro, er i dag en dødkedelig gade. Ingen politistation, ingen sporvogne el-

ler busser og ingen værtshuse. Mange mærkelige forretninger hvor der tales mange forskellige sprog, og så er der friturelugten.

Lad mig derfor slutte med en festlig historie fra den gamle Station 6. Desværre har jeg ikke datoen.

Et par dage efter lukningen af politistationen, gik en mand ind og lånte en politiuniform. Iført denne stillede han sig i sin kæmpebrandert op på Skt. Hans Torv og dirigerede trafikken, der selvfølgelig endte i total kaos. Der var egentlig ikke tale om indbrud, for sidste politimand havde glemt at låse stationen af. Der var nogle der fik røde ører, men hele København grinede. Også rigspolitichefen Heide Jørgensen.

Smør, Æg, Margarine og Fedt,

en detail til en gros Priser — altid friske Varer.

Smørforretningen „Sundborg“
Amagerbrogade 151.

Smørbørsen
Falkonerallé 18. — Tlf. 32217.

F. CHR. SCHEPLER,
Fælledvej 16. — Tlf. 2981.

Min barndoms biograf

Af Poul Paustian

I forlængelse af vores serie om Nørrebro biografteater følger her en beretning om en af de første biografteater på Nørrebro. Poul Paustian fortæller i sine erindringer følgende om Stefans Biografen:

Hvor Hillerødgade og Nordbanegade mødes, lå der for mange år siden en lille biograf, der hed Stefans Biografteater. På dette areal, hvor den lille biograf engang lå, ligger der i dag det skønneste rosenbed, omkranset af en stor park, nemlig Nørrebro-parken. Større og pænere eftermæle kan den lille biograf næppe få.

Mangen en gang, når jeg om sommeren går gennem parken, standser jeg ved rosenbedet og betragter roserne, der da står i fuldt flor. Ja, da kommer jeg til at tænke på den gamle biograf.

Jeg tænker især på søndagene til børneforestillingerne, hvor vi - inden vi kom til biografen - var nede hos "slikmutter" i Skodsborggade, hvor vi købte æbler på pind, d.v.s. æbler, der var dyppet i varm glasurmasse og derefter afkølet.

Spisende på et sådant æble nåede man da frem til biografen - der var stuvende fuldt af børn på fortovet - det var jo i stumfilmens dage. Ved hovedindgangen gik de voksne ind, og ved siden af biografen var der en skurlignende tilbygning, der strakte sig langs biografen. Der skulle vi

børn så vente, til en dør ind til biografen skulle blive åbnet.

Men forinden havde vi betalt vores 40 øre ved et af de gammeldags tælleapparater. Når så de voksne var kommet ind i biografen, blev dørene åbnet for børnene. Da teatret var amfiteatralisk bygget, gik det nedad bakke, når vi stormede ind i biografen. Det gjaldt jo om at få de bedste pladser.

Børnepladserne var bænke, anbragt foran i teatret. Rækkerne bagved var med klapsæder til de voksne. Tiden, indtil filmen begyndte, brugte man til at beskue salens udsmykning. Jeg husker det så tydeligt, som var det i går - der var to store kakkelovne, en på hver side. På væggene langs loftet var der de skønneste friser, forestillende billeder fra romertiden, romere med stridsvogne m.m. I loftet var der rosetter udført i stuk. Der var midtergang i biografen, og nedenfor filmrædet var der anbragt en slags skærm møbel, der var i mørkerød farve og med en harpe malet på forsiden. Bag ved den-ne skærm sad så musikken - en klaverspiller og en violinist.

*Steffans Biografen på hjørnet af Nordbanegade og Hillerødgade.
(Maleri af K. Drews 1918 i Københavns Bymuseum).*

Udgangsdørene var flerfløjede og malet røde. Der var ikke tæppe foran film lærredet, men væggene omkring lærredet var dekoreret i smukke farver.

Mandags - til torsdagsfilmene var mere alvorlige, mere bestemt for det voksne publikum, men fredag til søndag var det mere børne- og ungdomsvenligt.

Det var jo i de år, at cowboyhelten Tom Mix var et af de store trækplastre i biografene verden over. Andre store navne var vores egne "Fyrtårnet og Bivognen", som også sørgede for fulde huse i biografene - for slet ikke at glemme Chap-lin, Harold

Lloyd, Ungerne og mange andre.

Reklamer i biografen dengang var lysbillede fra kvarterets forretninger, men der var også et par reklamefilm; den ene var fra Monterossi-reklamer, den lød således: "Reklamens magt er underfuld, vis dig mod den ej trodsig, du kan få posen fuld af guld .... gå blot til Monterossi!". Når man så fremføringen, så man en masse pengesedler af forskelligt pålydende komme dalende ned, og pludselig kommer der en enkelt enkrone seddel. Når børnene så denne seddel, råbte de altid: "Der er den!" Ældre biografgængere kan sikkert huske det.

En fredags - til søndagsforestilling kunne godt se sådan ud:

- 1) Forfilm bestående af en amerikansk tegnefilm
- 2) En to - akters farce med Chaplin eller Ungerne
- 3) En cowboyfilm med Tom Mix.

Når denne gæve cowboyhelt red henover det lille lærred efter banditterne, ja så udbrød der et sandt inferno i den lille biograf; der blev stampet i gulvet og piftet i fingrene.

Og det var ikke anderledes i Fy og Bi - filmene; da stampe man også i gulvet, men da var det Fy og Bi, der blev forfulgt af banditterne og det i et sådant tempo, at det var ubeskriveligt morsomt! Man havde større hastighed ved disse billeder for at skabe en større effekt.

Luften i salen har nok ikke altid været lige god - hvad vi børn slet ikke lagde mærke til - men der kom en kontrollør under forestillingen og sprøjtede i salen med den herligste luftrensevæske, hvilket han udførte med en håndsprøjte.

Jeg husker, da "Grevnen af Monte Cristo" med John Gilbert havde premiere i den lille biograf. Der var lidt startvanskeligheder! I begyndelsen af filmen ser man skibet Pharao på havet, på vej ind i Marseilles havn, men skibet stod faktisk stille på havet; det ville ikke ind, for filmen knækkede tre gange samme sted. Men en-

delig lykkedes det, og skibet kom i havn, hvorefter der kom gang i handlingen.

Jeg mindes også, da man spillede en ame-rikansk film fra kolonikrigen, hvor der var en scene, hvor George Washington drager over Delaware-floden i en forrygende snestorm med sine tropper. Samtidig med at disse billeder blev vist i den lille biograf, brød der en tilsvarende snestorm løs her i byen, så da vi skulle ud af biografen, kunne dørene dårligt nok lukkes op på grund af de store snemængder. Og på vejen hjem talte vi børn om George Washingtons tilsvarende strabadser, mens vi stred os hjemad. Men George Washington kom over Delaware-floden, og vi kom godt hjem, så alt gik, som det skulle.

Vedrørende teatrets historie kan jeg oplyse, at Stefans nye biografteater havde åbningspremiere 2. påskedag den 24. marts 1913 kl. 4, og sidste forestilling i teatret var den 19. august 1928 kl. 9 1/4. Social Demokraten den 19. august 1928 bragte følgende annonce:

*Stefans Biograf, Kl. 5 - 7 1/4 - 9 1/4:
Politichefens Datter med Tom Mix
samt Harold Lloyd - Til søs - i 2 akter.*

*Teatret indstiller sin drift fra og med i dag.
Direktionen takker det store publikum,
der gennem årene har vist teatret sin
velvilje.*